

## Informatieblad

### Generieke maatregelen voor biodiversiteitsbehoud?

Al enige tijd staat wetenschappelijk vast dat er sprake is van sterke achteruitgang van de biodiversiteit zowel binnen als buiten Nederland. Steeds meer partijen beginnen de ernst van de situatie in te zien en als gevolg daarvan wordt de roep om maatregelen gelukkig luider.

#### Grote vraag is: wat voor maatregelen??

Idealiter worden natuurlijk de grote oorzaken achter het biodiversiteitsverlies aangepakt, zoals klimaatverandering, doorgeschoten intensivering van het landgebruik en pesticidgebruik, maar deze maatregelen zijn dermate traag dat we daar niet op kunnen wachten en het zaak is om parallel hieraan ook maatregelen te nemen die op kleinere schaal de biodiversiteit stimuleren.

Er zijn eindeloos veel van dergelijke maatregelen denkbaar, maar vaak moeten ze worden ingepast in een complex krachtenspel van andere belangen en worden uitgevoerd door partijen die zelf geen specialist zijn in biodiversiteitsvraagstukken, zoals architecten of groenbeheerders. Vandaar de begrijpelijke roep om eenvoudige maatregelen, die gemakkelijk eigen te maken zijn en soepel op allerlei plekken op gelijkaardige wijze ingepast kunnen worden: generieke maatregelen.

Vanuit ecologisch perspectief kleven er echter enkele serieuze bezwaren aan generieke maatregelen. Op dit infoblad worden de belangrijkste kort geschetst.

#### 1. Schaarre kansen

Er is sprake van een grote biodiversiteitscrisis en er is maar een beperkte financiële en fysieke ruimte om stimulerende maatregelen te nemen. Dat maakt dat idealiter alle gelegenheden die zich voordoen ten volle benut zouden moeten worden. Je zou kunnen zeggen dat plannen die de biodiversiteit maar een beetje helpen terwijl er meer mogelijk is eigenlijk een soort van inefficiënt ruimtegebruik zijn en dus zonde van de kostbare ruimte. Hierna wordt toegelicht dat generieke maatregelen vaak niet leiden tot die gewenste optimale inrichting en dus misschien ook wel resulteren in inefficiënt ruimtegebruik.

#### 2. Nivellering

Het meest principiële probleem van generieke maatregelen is dat ze een nivellerend effect hebben op de biodiversiteit. Wat dit betekent kan inzichtelijk gemaakt worden met een getallenvoorbeeldje:

Stel je een wereld voor met 10 locaties. Op elke locatie leven 5 soorten, waar voor gezorgd wordt door 1 beheerder per locatie. De locaties verschillen allemaal een beetje van elkaar en als gevolg daarvan verschillen ook de soortensamenstellingen iets. Op locatie 1 leven soorten 1-5, op locatie 2 leven soorten 2-6 en zo verder (zie illustratie 1). In totaal is er sprake van 14 soorten.

Illustratie 1:

|     |     |     |     |     |      |      |      |      |       |
|-----|-----|-----|-----|-----|------|------|------|------|-------|
| 1-5 | 2-6 | 3-7 | 4-8 | 5-9 | 6-10 | 7-11 | 8-12 | 9-13 | 10-14 |
|-----|-----|-----|-----|-----|------|------|------|------|-------|

De beheerder van gebied 1 verzint een maatregel die ervoor zorgt dat er in zijn gebied de biodiversiteit verdubbelt. Na de maatregelen komen soorten 1-10 voor. Mooie ingreep, compliment voor beheerder 1! De andere beheerders nemen er kennis van en constateren dat zij die maatregel ook best door kunnen voeren en zo hun biodiversiteit verdubbelen, dus dat doen ze en met succes: op alle locaties verdubbelt de biodiversiteit, zoals weergegeven in illustratie 2.

Illustratie 2:

|      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |
|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 | 1-10 |
|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|

Iedereen blij, want wat zijn ze succesvol geweest: alle locaties van 5 naar 10 soorten! Vanuit het perspectief van biodiversiteitsbehoud is er echter iets grondig misgegaan: er zijn namelijk 4 soorten uitgestorven!!

Het meest bezwaarlijk was het handelen van beheerder 10, aangezien die geen verantwoordelijkheid genomen heeft voor het voortbestaan van soort 14, die alleen in zijn terrein voorkwam. Ontslag op staande voet wellicht...? De beheerders van terreinen 7 t/m 9 hadden er goed aan gedaan onderling af te stemmen hoe om te gaan met hun gedeelde verantwoordelijkheid voor soorten 11-13. Zij mogen vermoedelijk een pittig functioneringsgesprek tegemoet zien. Bij beheerder 2 t/m 6 kun je je afvragen of zij doordacht hebben gehandeld of dat het toevallig goed is uitgevallen. Een evaluatie kan hier geen kwaad.

Nivellering is een sluipend maar ernstig probleem. Het ontstaat doordat terreinen onderling meer op elkaar gaan lijken, waardoor ook de soortensamenstellingen ongemerkt meer op elkaar gaan lijken. Je kunt zo dus zelfs biodiversiteit verliezen terwijl je lokaal een biodiversiteitstoename ervaart.

Vanuit het perspectief van biodiversiteitsbehoud is opvallend genoeg de biodiversiteit op locatieniveau niet doorslaggevend. Belangrijker is de mate waarin een locatie bijdraagt aan het grote geheel. Generieke maatregelen kunnen bijdragen aan het grote geheel, maar kunnen hier ook juist afbreuk aan doen.

### **Wat dan wel?**

Het voorbeeld maakt duidelijk waar het knelpunt zit: generieke maatregelen houden te weinig rekening met de lokale situatie. Zij worden veelal een locatie 'opgedrongen' ongeacht situatie. Dit wordt ook wel superpositie genoemd. De oplossing is om wél rekening te houden met die lokale situatie. Dat omvat in feite 2 hoofdelementen:

1. Rekening houden met reeds aanwezige belangwekkende soorten/leefgebieden/natuurwaarden door deze te identificeren en waar mogelijk in te passen in de plannen.
2. Gebruik maken van kansen die de lokale situatie biedt, als gevolg van de lokaal aanwezige bodem, hydrologie, ligging in het landschap en historie.

Binnen de landschapsarchitectuur wordt al wel geadviseerd om bij natuurinclusieve ontwerpen 'landschapslogica' toe te passen waarbij gestimuleerd wordt om aan te sluiten op bodem en omgeving. Vanuit het oogpunt van biodiversiteitsbehoud is dat een eerste stapje in de goede richting, maar zou dat idealiter dus nog wat moeten worden verbreed en verdiept.

### **Realisatie**

Belangrijke vervolgvraag is hoe dit dan in de praktijk handen en voeten te geven? Het eerlijke verhaal is dat leken op het gebied van landschapsecologie / biodiversiteitsvraagstukken niet heel goed zijn in identificatie van bestaande natuurwaarden en optimale benutting van lokale kansen, ook al denken ze daar zelf soms anders over. (Het is moeilijk om van jezelf te beoordelen welke kansen je niet ziet of niet adequaat benut.)

Dat betekent dat het raadzaam is om specialisten te betrekken bij de planvorming. (Wees daarbij kritisch op welke specialisten waarvoor worden gevraagd. Specialist hebben vooral diepgaande kennis binnen hun (vaak smalle) specialisme, daarbuiten zijn zij ook maar leken.)

Idealiter worden specialisten van relevante disciplines (bijv. landschapsecologie, flora en fauna, hydrologie, architectuur, beheer) bij het gehele proces betrokken vanaf de eerste planvorming tot de evaluatie van de uitvoering. In zo'n situatie kunnen zij bijdragen aan een degelijk en effectief plan, de hoge ambities helpen verdedigen tijdens de vaststelling en financiering, controleren of er niets misgaat tijdens de uitvoering en tijdig bijsturen indien nodig. Als dat niet mogelijk is, kan het ook al veel blunders helpen voorkomen als zij meedenken tijdens de planvorming. Dan is het echter aan de overige betrokkenen om ervoor te waken dat het oorspronkelijke plan niet verwatert in de vervolgfases of door miscommunicatie de plank alsnog misgeslagen wordt.

Overigens hoeft het schetsen van inhoudelijk effectieve maatregelen, aanwezige waarden of potenties voor een ervaren specialist lang niet altijd veel tijd te kosten. Het voordeel van specialisten is dat zij situaties vaak snel doorzien.

Mocht u vragen hebben op dit vlak, neem vooral contact met ons op. Ook als wijzelf niet de specialisten in huis hebben die u nodig heeft, kennen wij die wellicht wel en kunnen we u misschien doorsturen.